

Streszczenie wystąpienia : Polityka i prawo ochrony środowiska w Polsce. /Tezy/

1. **Działania chroniące środowisko** podejmowane były już bardzo dawno temu, jednak problem ochrony środowiska, dla wartości tkwiących w nim samym, podejmuje dopiero okres oświecenia i wiek XIX, kiedy to rozwinął się ruch ochrony środowiska o charakterze konserwatorskim./Szerzej na ten temat W. Goetel, Tradycje ruchu ochrony przyrody w Polsce/w:/Prawo a ochrona środowiska, red. L. Łustacz, Wrocław 1975./Dopiero wraz z narastaniem kryzysu ekologicznego pojawiły się szersze koncepcje działań ochronnych, podbudowane rozważaniami filozoficznymi i etycznymi.

2. Zły, a w przypadku Polski **krytyczny stan środowiska** zaczął niepokoić nie tylko środowiska naukowe, ale również polityków i społeczeństwo. Świat zaczął zdawać sobie sprawę z konsekwencji zagrożeń środowiska w latach sześćdziesiątych XX wieku./1968 rok ONZ, Raport sekretarza generalnego u'Thanta „Człowiek i jego środowisko”, z 1969 roku oraz **Konferencja Sztokholmska ONZ** na temat ochrony środowiska z 1972 roku, to czas narodzin wyodrębnionej grupy zagadnień ochrony środowiska w stosunkach międzynarodowych./Paczuski, 2008 ; Jendrośka ,Bar, 2005/

3. Pod wpływem tych wydarzeń zaczął utrzymywać się, w wielu państwach, termin "**środowisko**" o nowej treści semantycznej, sygnalizującej nie tylko sferę potrzeb i zainteresowań, lecz również nowy kierunek aktywności państwowej, znajdujący wyraz w formułowaniu polityk, programów i planów, w legislacji, wreszcie w instytucjach i wyspecjalizowanych organach administracji publicznej. Na wspomnianej Konferencji Sztokholmskiej użyto po raz pierwszy terminu "polityka ochrony środowiska"./Paczuski 2008/.

4. Zagrożenia jak również wyżej wspomniane wydarzenia międzynarodowe spowodowały, że władze PRL podjęły prace nad kompleksowym programem ochrony środowiska w Polsce. Ochrona środowiska stała się elementem polityki społeczno-gospodarczej. Był to **etap tak zwanej deklaratywnej polityki ekologicznej**./Podolak,2004:38/ Coraz powszechniejsze stawało się przekonanie, że ochrona środowiska należy do podstawowych funkcji państwa. **W styczniu 1980 roku Sejm PRL przyjął ustawę o ochronie i kształtowaniu środowiska**. W 1983 roku wyodrębniono 27 obszarów ekologicznego zagrożenia. W województwach opracowywano pierwsze wieloletnie programy ochrony środowiska. /np. w woj. katowickim w latach 1983/1984/.

5. **Dramatyczny stan środowiska**, zagrażający już nie tylko przyrodzie, ale zdrowiu i życiu ludzi spowodował, że **ochrona środowiska stała się problemem politycznym**. Powstająca opozycja polityczna oskarżała władze o odpowiedzialność za skutki dewastacji środowiska. Narastał sprzeciw społeczny, rosła świadomość ekologiczna. Powstawały pozarządowe organizacje ekologiczne /np. **Polski Klub Ekologiczny**/.

W ramach **Okrągłego Stołu** zorganizowano "**podstolik ekologiczny**". Jego dorobek, 27 postulatów, można uznać za nowy etap w polityce ekologicznej Polski. Jej fundamentem będzie "**ekorozwój**" /zrównoważony rozwój/. Wskazano na potrzebę kodyfikacji całego prawa ochrony środowiska i dostosowania do gospodarki rynkowej oraz zasadniczej zmiany mechanizmów ekonomiczno-finansowych./Piontek,1997/

6. Dorobek "podstolika ekologicznego " stał się podstawą opracowania **I Polityki Ekologicznej Państwa, która została przyjęta przez Sejm w 1991 roku**. Została oparta o ekorozwój/zrównoważony rozwój/. Do tego dokumentu w 1994 roku przyjęto **Program Wykonawczy**. W latach dziewięćdziesiątych programy ekologiczne powstawały w samorządach i przedsiębiorstwach. Znaczące miejsce w polityce ekologicznej miały organizacje pozarządowe.

7. W latach dziewięćdziesiątych powstało wiele dokumentów strategiczno-programowych /Polityka Leśna, Krajowa Strategia Gospodarki Wodnej, Krajowy Program Gospodarki Odpadami Niebezpiecznymi/. /Cz. Śleziak.2009/

8. Na świecie i w Polsce upowszechniała się **idea zrównoważonego rozwoju**. /Raport Bruntland, Konferencja Narodów Zjednoczonych "Środowisko i Rozwój", Art.5 Konstytucji/. Kryteria ekologiczne zaczęto traktować jako równorzędne kryteriom ekonomicznym i społecznym.

9. W 1999 roku, na wniosek Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Sejm przyjął rezolucję zobowiązującą rząd do przygotowania **Strategii Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku**. Taki dokument powstał w 2000 roku. Był to pierwszy dokument o tak długim horyzoncie czasowym w okresie transformacji. Niezależnie od jego oceny spełnił edukacyjną rolę, upowszechnił myślenie w kategoriach zrównoważonego rozwoju.

10. **II Polityka Ekologiczna Państwa** została przyjęta przez Radę Ministrów w 2000 roku. Zapisano tam m. in. że "Po prawie 10 latach realizacji dotychczasowej polityki ekologicznej państwa, ukształtowanej w latach 1990-1991, można z pełnym przekonaniem stwierdzić, że była ona skuteczna, zaś przyjęte przez rząd i parlament dokumenty spełniły swoje zadanie." /II Polityka Ekologiczna...2000/.

Do II Polityki przygotowano **Program Wykonawczy na lata 2002-2010**.

Za główny cel polityki ekologicznej państwa uznano bezpieczeństwo ekologiczne społeczeństwa, a za główną zasadę -zrównoważony rozwój.

11. Strategie, polityki i programy stanowiły podstawę tworzenia **systemu prawa ochrony środowiska oraz mechanizmów ekonomiczno-finansowych**. Szczególną rolę w tym systemie spełnia **ustawa Prawo ochrony środowiska/2001/**. Założono, że będzie ona podstawowym aktem prawnym w systemie polskiego prawa ochrony środowiska, aktem porządkującym ten system. /Górski, 2014/

Głównym celem tej ustawy było dostosowanie prawa polskiego do prawa wspólnotowego.

Kompleksowa zmiana polskiego prawa ochrony środowiska wyodrębniła przepisy przejściowe oraz dokonujące zmian w obowiązujących aktach w osobnej ustawie z dnia 27 lipca 2001 roku o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw. /Dz. U. Nr 100,poz.1085 z póź. zm./

W skład nowego systemu prawa ochrony środowiska wchodzi także **wiele innych ustaw**, regulujących tak ważne dla środowiska zagadnienia jak: dostęp do informacji o środowisku, udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji środowiskowych, oceny oddziaływania na środowisko, instrumenty finansowe, **tzw. regulacje sektorowe** dotyczące m. in. ochrony powietrza, poważnych awarii, gospodarowania odpadami, gospodarka wodna, ochrona różnorodności biologicznej, gospodarka leśna, ochrona zwierząt czy genetycznie modyfikowane organizmy.

System w dalszym ciągu jest modyfikowany i uzupełniany.

Odrębne zagadnienie to przejrzystość i skuteczność systemu prawa ochrony środowiska.

12. Kolejny, ważny, dokument programował **politykę ekologiczną w latach 2003-2006, z perspektywą do 2010 roku**. Na etapie wchodzenia Polski do Unii Europejskiej szczególnie ważne było nadrobienie pokoleniowych zaległości. Od 2004 roku polityka i prawo zostały w znacznym stopniu podporządkowane realizacji zadań wynikających z "Traktatu o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej", co znalazło m. in. wyraz w **Narodowym Planie Rozwoju na lata 2004-2006**."

13. Stosownie do ustawy Prawo ochrony środowiska rząd przygotował nową, **zaktualizowaną politykę ekologiczną państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku**. Planowane w niej działania wpisały się w priorytety Unii Europejskiej i cele VI Programu. Do najważniejszych zaliczono działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, przystosowanie do zmian klimatu, ochronę różnorodności biologicznej. Dokument zawierał ważne zapisy o potrzebie "głębokiej reformy służb ochrony środowiska", reformy systemu przestrzennego zagospodarowania kraju, tworzenia przemysłu urządzeń ochrony środowiska, racjonalne zarządzanie zasobami wodnymi, dalszych działań na rzecz ochrony powietrza i gospodarki odpadami. Uzupełnieniem tej polityki był **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko**

na lata 2007-2013. Głównym celem programu było podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska. Do priorytetów zaliczono: gospodarkę wodno - ściekową, gospodarkę odpadami, ochronę powierzchni ziemi i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska, dostosowanie przedsiębiorstw do wymagań środowiskowych, ochronę przyrody i edukację ekologiczną, rozwój transportu i energetyki przyjaznej środowisku./Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko...2008/. Na inwestycje w ochronie środowiska zarezerwowano **5 mld euro**.

14. W 2014 roku zmieniono prawo i **zrezygnowano z przygotowywania i rozliczania krajowej polityki ekologicznej**, w formie odrębnego dokumentu. /Na ten temat zob. Cz. Śleziak, Ostatni raport, "Ekologia", Nr 1/73/2015/.

15. Przed światem, Europą ,Polską i woj. śląskim dalsze wyzwania związane z "ekologicznym kryzysem". Zbliży się **konferencja w Paryżu dotycząca zmian klimatycznych. Najnowszy raport Europejskiej Agencji Środowiska**, stanowiący syntezę informacji będących wynikiem czterech dekad realizacji programów działań UE w ochronie środowiska, odnotowuje postęp ale też wymienia zagrożenia i zadania na rzecz "Dobrej jakości życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety"./Środowisko Europy 2015 .Stan i prognozy. EAŚ 2015./

Na pytanie jaki jest stan środowiska w Polsce i co dalej znajdujemy odpowiedź m. in. w najnowszym **Przeglądzie OECD**, dotyczącym Polski/Przegląd ekologiczny Polska. Najważniejsze punkty..OECD 2015/.

16. W wyżej wspomnianym raporcie czytamy m. in.: "Odkąd Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, poczyniono **imponujące postępy** /podkreśl.-Cz. Śl/ w dziedzinie gospodarki i zarządzania środowiskiem. "Ponad dwadzieścia pięć lat transformacji w Polsce to czas zasadniczych zmian systemowych we wszystkich dziedzinach życia. Stosownie do uwarunkowań międzynarodowych, zmian ustrojowych i społeczno – gospodarczych, **ewoluowały polityka i prawo ekologiczne**. Szukano kompromisów między zobowiązaniami, potrzebami, wyzwaniami a możliwościami.

Świadoma i celowa polityka państwa w dziedzinie ochrony środowiska narodziła się w latach sześćdziesiątych XX wieku. U jej narodzin były ważne wydarzenia międzynarodowe jak również katastrofalny stan środowiska w Polsce, mający charakter klęski ekologicznej. Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte to czas **tzw. deklaratywnej polityki ekologicznej**, co związane było z prymitywnie pojmowanym rozwojem gospodarczym i niską świadomością ekologiczną.

Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dramatyczny **stan środowiska, zagrażający życiu i zdrowiu ludzi, stał się problemem politycznym**. Narastał sprzeciw społeczny. Rosła świadomość ekologiczna. Powstawały organizacje ekologiczne.

Wyodrębniają się wyraźne okresy w działaniach na rzecz ochrony środowiska. Etap do 1989-90. Etap 1990 -2004, do wejścia Polski do Unii Europejskiej i etap związany z naszym członkostwem w Unii. Każdy z tych etapów miał swoją specyfikę, osiągnięcia i zaniechania.

Mimo, że uwarunkowania transformacji nie zawsze były sprzyjające ochronie środowiska, i zrównoważonemu rozwojowi, osiągnięto postęp. /Nowicki,2014/. **Upowszechniło się przekonanie, że rozwój gospodarczy powinien dokonywać się z uwzględnieniem środowiska, że trwały, zrównoważony rozwój musi zapewnić potrzeby współczesnego i przyszłych pokoleń, że za zanieczyszczenia środowiska trzeba płacić, uwzględniać tzw. koszty zewnętrzne.** Trzeba podkreślić, że te postępy możliwe były również dzięki **unikatowemu systemowi finansowania ochrony środowiska.** /fundusze ochrony środowiska, Bank Ochrony Środowiska, Fundacja Eko Fundusz, pomoc zagraniczna/.

Odnotać należy ogromną rolę samorządów, podmiotów gospodarczych i organizacji ekologicznych w poprawie środowiska.

17. Przed światem, Polską i województwem śląskim wiele zagrożeń i wyzwań, związanych z ochroną środowiska. Fundamentem do dalszych działań powinna być **konstytucyjna zasada zrównoważonego rozwoju, dzisiaj może trzeba mówić trwałego**. Kierując się tą zasadą należy przygotowywać **dobre programy i prawo, które** wymaga uporządkowania w kierunku połączenia szeregu szczegółowych ustaw w jedno prawo, np. odpadowe czy leśne. Do wyzwań i zagrożeń środowiska należy dostosowywać mechanizmy ekonomiczno-finansowe i organizację. Należy podejmować działania na rzecz /edukacji ekologicznej/ na rzecz większej **świadomości ekologicznej**. Hierarchia spraw do podjęcia, w najbliższych kilkunastu latach, wynika zarówno z uwarunkowań krajowych i regionalnych, ale również ze

zobowiązań międzynarodowych, takich jak chociażby **Umowa Partnerstwa z 2014 roku i Program Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, wraz z programami wojewódzkimi. Wyzwania dotyczą: polityki energetyczno - klimatycznej, ochrony powietrza, gospodarki odpadami, gospodarki wodnej, ochrony przyrody i gospodarki leśnej, rewitalizacji i rekultywacji terenów przemysłowych. Patrząc z innej perspektywy przed nami wyzwania związane z energooszczędnością. Szansą dla Polski, dla woj. śląskiego powinno być rozwijanie technologii środowiskowych.**

Musi nam jednak towarzyszyć przekonanie, że mimo osiągniętych postępów, ochrona środowiska to dalej jeden z najważniejszych problemów Polski i województwa śląskiego. Na dziś i 20-letnią perspektywę.